

Förskolläraryrket

Studiehandledning VFU

Språk och matematik i förskolan, Verksamhetsförlagd utbildning, 6hp

Termin: HT 2018

Kurskod: 970G41

Den här VFU-kursen handlar om språk och matematik i förskolan och har en tvärvetenskaplig ämnesdidaktisk ingång. Kursen går under veckorna 46 till 49. Informationen i det här dokumentet är tänkt att tydliggöra planeringen och vad som förväntas av dig som student under denna del av din utbildning till förskollärare.

Kursmål

Efter avslutad kurs ska studenten kunna:

- ✓ planera undervisning i förskolan i relation till språk och matematik utifrån styrdokument och relevanta teoretiska perspektiv för att stimulera barns utveckling och lärande
- ✓ genomföra undervisning i förskolan i relation till språk och matematik utifrån styrdokument och relevanta teoretiska perspektiv för att stimulera barns utveckling och lärande
- ✓ utvärdera planerad och genomförd undervisning av språk och matematik
- ✓ använda olika kommunikativa uttrycksformer som främjar barns språkliga lärande och utveckling
- ✓ reflektera över den egna planeringen och sitt professionella agerande i relation till förskolans värdegrund, med särskild tonvikt på jämställdhet
- ✓ visa förmåga att i sitt ledarskap beakta demokratiska värderingar och barns delaktighet
- ✓ anpassa kommunikation till målgrupp och situation

Kursinnehåll

I förskollärares uppdrag ingår att arbeta med språk och matematik. I den här kursen får studenten träna på förmågan att planera, leda och utvärdera undervisning i språk och matematik i förskolan. I detta ingår att kommunicera och konkretisera så att innehållet blir begripligt för barnen, välja arbetssätt utifrån barnens förförståelse och förutsättningar så att både individ och grupp blir tillgodosedda samt ansvara för såväl planerade som oplanerade arbetsuppgifter. I sitt professionella agerande och ledarskap ska studenten ta en utgångspunkt i förskolans värdegrund med särskild tonvikt på jämställdhet och att beakta barns delaktighet. Inom ramen för kursen ska studenten även använda kommunikativa uttrycksformer som främjar barns språkliga lärande och utveckling. Vidare utvärderas i kursen genomförda moment tillsammans med barn och handledare. Här ingår reflektioner över egna och andras erfarenheter av det pedagogiska arbetet.

En tvärvetenskaplig, ämnesdidaktisk och förskolepedagogisk ingång

Förskolan utgör en komplex, tvärvetenskaplig och ämnesintegrerad pedagogisk verksamhet. I den här kursen ska du som student träna på undervisning i ämnena språk och matematik i en sådan verksamhet. I det ingår att utveckla en förståelse för både språk och matematik som vardagliga fenomen som är potentiellt sammanflätade med de flesta aktiviteter som förskolors verksamhet är uppbyggda av. Det innebär också – inte minst – att förstå det nära sambandet mellan språk och matematiklärande. Förskolans verksamhet ställer därtill specifika krav på läraren att kunna vara professionell och öppen för det som spontant uppstår i stunden samt för att flera aktiviteter ofta pågår samtidigt. Att planera för undervisning i förskolan innefattar en medvetenhet kring att även på förhand planerade aktiviteter kan ta oväntade och flera vändningar. Detta kräver en särskild beredskap för att på ett professionellt sätt följa med i det som händer och en förmåga att fånga upp och skapa lärande event också i oväntade händelser. En sådan professionalitet förutsätter också ett demokratiskt ledarskap.

Vi arbetar med kursen

Anna Martín-Bylund (kursansvarig, examinator och kontaktperson för språk) anna.bylund@liu.se

Pether Sundström (kontaktperson för matematik) pether.sundstrom@liu.se

Britt Westanmo (kursmentor) britt.westanmo@liu.se

Pernilla Björknert Pehrsson (kursmentor) pernilla.bjorknert.pehrsson@liu.se

Helene Svensson (VFU-koordinator Förskola) helene.svensson@liu.se

Kursmoment

v. 45

Introduktion till VFU-n 8/11 kl. 13-15

Kursintroduktionen tar upp kursens mål och innehåll samt vad som förväntas av dig som student under den här VFU-perioden. Då kursen är kopplad till höstens två olika campuskurser syftar kursintroduktionen också till att förtydliga på vilka sätt vfu-kursen hänger ihop med båda dessa kurser och samtidigt också utgör en egen helhet. Vi går igenom kursens olika moment, vad som menas med helhetsansvar, vilka observationer du ska göra samt det ämnesdidaktiska arbetssätt som du ska träna på vid språk- och matematikundervisning i förskolan. Vi går också igenom hur bedömningen i den här VFU-kursen upplagd.

v.46-49 VFU. *Följande moment görs under VFU-veckorna och planeras tillsammans med handledaren. Kontakta din handledare i god tid!*

Helhetsansvar

Under kursen ska du ha helhetsansvar i två dagar. Helhetsansvar innebär att studenten i så stor utsträckning som möjligt tar över de uppgifter som handledaren brukar ha. Studenten arbetar i ett arbetslag, och tar alltså den del av ansvaret som handledaren brukar ha i det dagliga arbetet.

Under helhetsansvaret ska studentens arbetstid vara heltid och i de fall handledaren inte arbetar heltid går studenten en tid som motsvarar en heltidstjänst och som bör innehålla yrkesrollens varierande arbetstider. Inför helhetsansvaret behövs ett samtal om hur studenten ska få chansen att agera självständigt, och samtidigt få feedback på sin insats. Att ta helhetsansvar är en nödvändig och bra träning i förskolepedagogiskt ledarskap. Student och handledare diskuterar olika strategier för att i detta ledarskap beakta demokratiska värderingar och skapa goda förutsättningar för barns delaktighet och jämställdhet.

Observationer

Observationerna under den här perioden ska riktas in på hur språk och matematik stimuleras på olika sätt i verksamheten. Studenten observerar både planerade och spontana pedagogiska situationer (se nedan olika delar av verksamheten som ska ingå i observationerna). Genom samtal tar studenten också reda på hur förskollärarna tänker kring språk- och matematikundervisning och kring det som händer i verksamheten under observationerna. Observationerna ska ligga till grund för utarbetandet av språk- och matematikstimulerande undervisning (se denna studiehandledning) och även för en uppgift som hör till den campusförlagda matematikkursen (se SRE2 i matematikkursens studiehandledning). Dokumentera dina observationer med hjälp av foto, film och/eller anteckningar. Se till att du har föräldrars/vårdnadshavares skriftliga medgivande om du filmar/tar kort. Du måste också försäkra dig om att du har barnens

medgivande.

Följande ska ingå observationerna:

Miljön – ute och inne – vilka förutsättningar finns för matematik och språk i den fysiska miljön? Hur interagerar barn och vuxna med miljön och på vilka sätt ser du att språkligt och matematiskt lärande skapas i detta samspel? Ser du några skillnader mellan olika barn (grupper) och hur de interagerar med den fysiska miljön?

Dagligen återkommande aktiviteter/rutiner: måltider, på- och avklädning, toalettbesök, läsning, samling etc. Observera vad som händer och vilka samtal som uppstår vid dessa tillfällen. Hur ser samtalen ut? Vad är innehållet i samtalen? Vilka frågor ställs av lärare och barn? Hur besvaras frågor? Vilka förutsättningar skapas för barnen att använda språk? Finns det någon vardagsmatematik i samtalen? (t ex tal om antal och former/läge?) Hur fångas detta upp i samtal och utvecklas mellan barn och vuxna? Hur hjälper förskollärarna till med barns begreppsutveckling (från vardagligt språk till ”vetenskapliga” begrepp?) Ser du några skillnader i hur samtal utvecklas med olika barn?

Lek: Observera språk i barnens lek. Hur pratar/interagerar barnen med varandra? Hur använder de språk? Finns fler än ett språk representerade? Hur använder barnen sina kroppar, röster, blickar, artefakter mm? Kan du se någon vardagsmatematik i barnens lek? Hur interagerar förskolepersonalen med barnen i lek? Vilka variationer finns i det du ser?

Planerade aktiviteter med fokus på språk/matematik: Förekommer planerade aktiviteter? Hur ser dessa ut? Hur gör förskollärarna när de planerar, genomför och följer upp aktiviteter? Hur fungerar dessa aktiviteter i relation till övrig undervisning och allt annat som sker på förskolan?

Ett språk och matematikstimulerande arbetssätt

Under den här VFU-perioden ska du som student planera, genomföra och utvärdera språk- och matematikundervisning. Undervisningen ska ha ett matematiskt innehåll och en språkutvecklande form med fokus på begreppsutveckling. Den planerade undervisningen genomförs med fördel flera gånger och på olika sätt. Det matematiska innehållet ska kretsa kring antingen rumsuppfattning eller taluppfattning, som diskuterats inom ramen för campuskursen i matematik. I utformandet av undervisningen ska studenten skapa förutsättningar för språk- och begreppsutveckling i samtal, i relation till kunskapsinnehållet (matematik). Utformandet kräver alltså en integrering av de ämnesdidaktiska kunskaper du har förvärvat under höstterminens

kurser i respektive ämne på campus. Här följer några frågor som utgår från innehållet i campuskursen i språk och som kan hjälpa till i tankearbetet och planeringen för uppgiften:

- Hur kan du bygga upp samtal med fokus på matematik som utmanar barnens tankar och språk?
- Vilka frågor ska du ställa och på vilka sätt?
- Hur ska du fånga upp barnens frågor?
- Hur kan du jobba med en förståelse för och en utveckling av specifika begrepp i barnens ordförråd utifrån ett mer vardagligt språk?
- Hur skapar du förutsättningar för att kunskapsinnehållet (matematiken) ska bli meningsfull och intressant för barnen?
- Hur utvecklar du en ömsesidig förståelse mellan dig och barnen i samtalen?
- Hur planerar du i relation till att barnen har olika erfarenheter, olika kunskapsnivå, olika språk(?) och olika språklig nivå?
- Vilka olika kommunikativa resurser kan du använda dig av? Vad mer kan du använda dig av än enbart verbalt språk?
- Hur kan du med hjälp av språket skapa lärandearenor i oplanerade vardagsaktiviteter? Hur kan du planera för det oplanerade? Vilka strategier och metoder kan du använda dig av?

Utifrån de observationer du har gjort i verksamheten och i samråd med din handledare planerar du för ett matematiskt innehåll som kan passa och för lämpliga tillfällen att genomföra undervisningen. Ditt arbete ska vara anpassat till den barngrupp och den verksamhet du befinner dig i och ska kunna utgöra en del av förskolans planering. Du bör planera för minst två tillfällen då du vill iscensätta din undervisning men det är också bra om du kan vara öppen för/utarbeta strategier och metoder för att fånga upp delar av det du planerat även i andra, mer spontana sammanhang och vardagliga situationer som uppstår. Tanken är att du på så sätt skapar ett övergripande språk och matematikstimulerande arbetssätt snarare än isolerade aktiviteter.

I ditt arbete ska du utgå ifrån relevant litteratur från de båda campuskurserna i språk och matematik samt från aktuella styrdokument.

v.51 *Denna workshop genomförs i v. 51 inom ramen för campuskursen i matematik.*

Workshop om ledarskap i en komplex undervisningssituation

Att leda den pedagogiska verksamheten i förskolan är ett komplext uppdrag. Att arbeta integrerat med språk och matematik i en verksamhet som varken tid- eller rumsmässigt är uppdelad i ämnen är en del i denna komplexitet. Därtill är det ämnesdidaktiska uppdraget integrerat med det sociala

uppdraget kopplat till värdegrund, demokrati och barns delaktighet. Under den här uppföljande workshopen delar studenterna med sig av och diskuterar sina erfarenheter av helhetsansvar och av att leda undervisning i språk och matematik i denna komplexa undervisningssituation.

Examination

Kursen examineras genom uppvisande av grundläggande sociala och didaktiska lärarförmågor som är kopplade till kursmålen. Dessa bedöms av handledaren på din VFU i ett omdömesformulär som sedan skickas till examinator som gör den slutliga bedömningen. Examination sker också genom en skriftlig rapport som lämnas in på Lisam. Studenten har rätt till tre examinationsförsök.

PROVKODER i vfu-kursen:

GSLF Grundläggande sociala lärarförmågor 2,5 hp U-G

GDLF Grundläggande didaktiska lärarförmågor 2,5 hp U-V

TGLU Rapport 1hp U-G

Omdömesformulär

I slutet av vfu-veckorna reflekterar du och handledaren kring din tid i verksamheten med fokus på dina sociala (**S**) och ämnesdidaktiska (**D**) lärarförmågor. Handledaren fyller i ett omdömesformulär samt delger dig vad som står i formuläret. Formuläret skickas av handledaren till Förskolläraryrket på angiven adress.

Följande kursmål är kopplade till omdömesformuläret:

- ✓ Planera(1) genomföra(2) och utvärdera(3) undervisning i förskolan i relation till språk och matematik utifrån styrdokument och relevanta teoretiska perspektiv för att stimulera barns utveckling och lärande (OBS! tre mål) (**D**)
- ✓ använda olika kommunikativa uttrycksformer som främjar barns språkliga lärande och utveckling (**D**)
- ✓ visa förmåga att i sitt ledarskap beakta demokratiska värderingar och barns delaktighet (**S**)
- ✓ anpassa kommunikation till målgrupp och situation (**S**)

Kriterier i relation till varje kursmål finns angivna i omdömesformuläret.

Rapport

I slutet av VFU-perioden skriver varje student en rapport. I rapporten ska du som student reflektera kring hur du tänkt och gjort, vad du har lärt dig och hur du utvärderar din planering och ditt agerande i relation förskolans värdegrund, med ett särskilt fokus på jämställdhet. Dina resonemang måste förankras i kurslitteraturen (minst en referens från språkkursen och en från matematikkursen krävs) och i aktuella styrdokument. Rapporten ska vara 1,5 A4-sida lång, Times New Roman, 1,5 radavstånd. Rapporten ska hålla god språklig standard och tillgripa vedertagen referensteknik.

Följande kursmål är kopplat till den skriftliga rapporten:

- ✓ reflektera över den egna planeringen och sitt professionella agerande i relation till förskolans värdegrund, med särskild tonvikt på jämställdhet

För betyget G på uppgiften ska följande kriterium infrias:

I sin text gör studenten relevanta kopplingar mellan den egna planeringen/det egna agerandet och förskolans demokratiska uppdrag med ett särskilt fokus på jämställdhet. Studenten ger exempel på hur den egna undervisningen och det egna pedagogiska ledarskapet kan anpassas för att främja likvärdighet i relation till barns olikheter och för att undvika att reproducera könsstereotypa mönster/normer.

Rapporten lämnas in på Lisam senast fredag i v. 49 (7/12). Respons på rapporten ges via Lisam senast tio arbetsdagar efter detta datum.

Datum för omexamination av den skriftliga rapporten:

18 januari 2018

15 mars 2018

Kurslitteratur

Se litteraturlistor för **970G40** (*Barns språkliga utveckling 1*) och **970G11** (*Matematiklärande i förskolan*).

Policy rörande fusk och plagiat

På senare år har det inom Förskolläraryrkeprogrammet olika delar lagts ökad vikt vid vetenskapligt skrivande. Uppsats- och rapportskrivande återkommer därför som ett centralt moment i många kurser. Tyvärr har det parallellt med denna utveckling också skett en ökning av antalet fall av uppsatsplagiat, både inom universitetet och i skolan, vilket bland annat kan hänföras till tillgängligheten av olika former av hemsidor och färdiga uppsatser på Internet¹. Den definition av fusk och plagiat som Linköpings universitets disciplinnämnd utgår ifrån finns i Högskoleförordningen (10 kap. 1 §):

Disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när studieprestation annars skall bedömas².

Enligt Hult och Hult (2003) är fusk och plagiat en medveten handling, men det finns däremot inga objektiva kriterier för vad som räknas som sådant. Det beror helt enkelt på i vilket sammanhang denna handling företagits, och vilka instruktioner läraren gett³.

När vi på Förskolläraryrkeprogrammet ska bedöma vad som är plagiat utgår vi från vad universitetets disciplinnämnd bedömt vara plagiat i några tidigare fall, och det visar sig att detta stämmer väl överens med vad lärare och studenter vid universitetet anser vara plagiat/fusk⁴.

Givet ovanstående definition av fusk och plagiat kan säkert många ”snedsteg” vara gränsfall, men i följande stycke räknar vi upp de handlingar som vi anser bryter mot vetenskaplig kod såväl som universitetets regelverk.

Ett plagiat är något som studenten 1. inte har skrivit själv, utan som har tagits från någon annan författare, – antingen genom att skriva av eller att kopiera från en källa, t.ex. en bok, artikel eller hemsida, – och som 2. saknar en ordentlig källhänvisning som visar var det avskrivna/kopierade har sitt ursprung.

Det står naturligtvis studenten fritt att referera och citera källor – det ska man göra i en

¹ Se t.ex. Lärarnas tidning nr. 16 2005.

² Citerat i Hult, Åsa och Håkan Hult. 2003. Att fuska och plagiera – ett sätt att leva eller ett sätt att överleva? CUL- rapporter nr. 6. Linköping: Linköpings universitet, s. 11.

³ Hult och Hult 2003 s. 11.

⁴ Se Hult och Hult 2003 s. 29

vetenskaplig uppsats – men det måste klart framgå vilka dessa källor är. Studenten måste ge originalkällorna erkännande för den information som de står för. Nu ska detta inte överdrivas genom att ha en not eller parentes efter varje ord eller mening, utan man kan samla ihop flera källhänvisningar i samma not/parentes efter ett kortare avsnitt. Dock ska man alltid ha en källhänvisning med sidor direkt efter ett citat.

Långa stycken av en uppsats utan källhänvisningar leder till misstanke om plagiat, t.ex. att uppsatsen skulle vara tagen från någon databas på Internet. Bland de uppsatser som blivit fällda för plagiat i disciplinnämnden kan man notera att där nästan helt saknas källhänvisningar, och de få som finns är ofta vilseledande, d.v.s. de leder till fel källor. Som verktyg för att komma tillrätta med plagiat använder vi oss i de flesta kurser av databasen URKUND, dit examinations- och/eller fördjupningsuppgiften skickas via LISAM⁵. Denna nättjänst kan dock inte svara på om en text är plagierad eller ej, men visar på delar av texten som bör kontrolleras för att kunna avgöra om det rör sig om plagiat.

Till sist kan det vara på sin plats att koppla frågan om fusk och plagiat till kunskapssyn och lärande. Plagiat är ett uttryck för att studenten fokuserar på att klara kurser och få betyg på ett felaktigt sätt. För den student som i första hand vill lära sig blir examinationstillfället ett lärtillfälle⁶. För alla studenter – och kanske speciellt blivande lärare – bör bildning gå före utbildning, och sett från den synvinkeln är själva skrivprocessen något av det mest lärorika man kan ägna sig åt.

⁵ URKUND är en skandinavisk databas och nättjänst för att motverka plagiat som har utvecklats i samarbete med pedagogiska institutionen vid Uppsala universitet. För mer information, se www.urkund.se.

⁶ Hult och Hult 2003 s. 17.